

te Kawanatanga hei hoa mo ratou, i mua atu o te tukunga mai ki te Kooti kia whakawhaka. I mea hoki ia kia puta mai ano he aheitanga ki te Kooti kia tika ai tona rapunga i nga take e whakawakia ana i tona aroaro. Kaore hoki e tika kia waiho ma te Kooti e whakatau nga take e tika nei kia whiriwhiria i runga tonu ano i te whenua. Ko taua tu mahi e hara i te mea ma te Kooti e mahi, engari ka tika noatu ma tetahi apiha o te Tari Maori e ata whakaturia ana e te Kawana mo runga mo taua mahi. A i runga i ia tono kia puta he tiwhikete whaitaketanga, tono riiwhi tangata mate ranei, me tuku atu ki te Kooti te ripoata a taua apiha. A ko taua ripoata me watea kia tirohia e te hunga e whaitikanga ana, a ma te Kooti e whakamana, e whakahahe, e whakahoki atu ano ranei ki taua apiha i runga i ta te Kooti i mahara ai he mea tika. Engari ko tona tikanga ia me kaua e mana he whakawa mehemea kaore ano kia puta atu he ripoata pera. Tenei ano hoki tetahi ritenga e tika ai kia tu he hunga ke atu hei hoa awhina mo etahi o nga mahi o te Kooti. Ko nga mahi roherohenga o nga whaipaaanga ki nga whenua Maori e kore e tika ma te Kooti e mahi notemea hoki ko aua tu mahi ma te tono ano a tetahi tangata whaitake katahi ano ka ahei te Kooti ki te mahi. I whakahua kupu ano a Wi Hikairo mo nga hoko mea ana ia he pai ke me panui nga hoko whenua Maori me whakaae hoki e te iwi.

No te 31 Hurae, 1873, ka tukuna atu te ripoata a Te Retimana Kaiwhakawa me ta Hikairo. No muri tata tonu iho ka tukuna atu ki te Paremete. Na i taua wa e mahia ana "Te Ture Whenua Maori, 1873," i roto i te Paremete. I roto i te 71 o nga tekiona o te Ture Whakamana i te Koroni i meatia me mana tonu ano nga tikanga Maori i roto i a ratou ake ano. Kua puta ke te kupu a Ta Hori Kerei mo nga hoko, a ki ana ai kihai i tika kia ahei nga tangata takitahi ki te hoko i nga whenua o te iwi nui, ki ana ia ko te huarahi tika mo te iwi Maori me mahi i roto i nga runanga; na ahakoa aua kupu ana i mahia e te Paremete te Ture Whenua Maori i Hepetema o te tau 1873, whakamana ana te tikanga whaipaaanga motuhake o ia tangata o ia tangata, haere ana i runga i te huarahi i kiia ra e te Penetana kaore i tika, i whakahengia ra hoki e Ta Hori Kerei raua ko Te Retimana Kaiwhakawa. Tera pea i mea ano te Paremete ma te iwi ano e whakahaere nga mahi, otira na te hangai o nga kupu o taua ture i tino mohiotia ai ma ia tangata ake e mahi te pukapuka hoko o ia whenua o ia whenua.

Kihai rawa i marama nga kupu o roto o taua Ture i mahia ra e te Makarini, kaore hoki i marama te whakahaerenga o nga tikanga o taua Ture. Na te Kanene i mahi taua Pire i runga i nga tohutohu a te Makarini, a e ki ana ia kaore rawa a te Makarini i mea kia hokona motuhaketia nga whaipaaanga o ia tangata i roto i nga whenua a te tokomaha, engari ano nga whenua e purutia motuhaketia ana e ai tangata ake i runga i tona ingoa anake. I mohio ano ia tera e raruraru nga hoko a te iwi nui, engari i mahara ia tera e marama nga hoko o nga whenua kua tau ki nga hapu me nga kawai whanau. Ko tana i hiahia ai kia rohea nga whenua o nga iwi nui tonu kia tau ai ki nga hapu me nga kawai whanau o ratou nei whenua, a mo a muri atu o tera te taea ai te roherohe ki ia tangata ki ia tangata. I whakaurua ano e ia ki roto ki taua Ture etahi o nga kupu tohutohu mai a Te Retimana Kaiwhakawa. I whakaritea ano i roto i ona tikanga kia mahia nga rohe Takiwa; kia whakaturia hoki he Apiha Takiwa hei whiriwhiri i nga rohe o nga iwi me nga hapu, a ko nga rangatira Maori hei hoa mo ratou, a ma ratou e tuku atu a ratou kupu whakaatu ki te Kooti Whenua Maori. Ko tetahi mahi hoki ma te Kooti he whakarite rahui kia kaua e iti iho i te 50 eka mo ia tangata mo ia wahine mo ia tamaiti, a me here tuturu aua rahui. I mea hoki ia kia tuhia tetahi tino pukapuka whakaatu i nga whenua a nga Maori i te wa e ora ana ano nga rangatira kaumatua mohio ki nga take tupuna mai o nga whenua katoa.

Kihai i mana enei whakaritenga. Ko nga kupu wehewehe mo nga whenua Maori o roto o taua Ture nga mea i kaha ke atu, a kaore i taea te whakatupato haere. Kaore hoki te Paremete me te Kawanatanga i mahara atu ki aua tikanga o roto o taua Ture, a kaore hoki i maharatia e te Kooti. Kaore hoki i whakaturia he Apiha Takiwa; kaore i mahia aua ripoata; kaore hoki i mahia taua Pukapuka rarangi whenua i runga i nga korero a nga kaumatua e mate haere atu ra; kaore hoki i rohea atu nga paanga o nga hapu o ia iwi i mua atu o nga hokonga whenua: ko te hoko tonu i nga whenua Maori te mea i tino kaha, ko etahi tikanga atu kaore rawa i whaiwhakaarotia. I pohehe te titiro a te Kooti Whenua Maori i nga tikanga o te Ture tuatahi o te tau 1865, waihoki me tenei waiho ana e ratou kia kore mana noa iho nga tikanga i whakaritea e te Makarini, a haere tonu tana mahi i runga i te ritenga whakamana haere i te tikanga hoko a ia tangata ake i nga whenua a te iwi nui tonu. Kihai hoki a te Makarini i mahara tera e tupu haere he raruraru, a kaore hoki i hiahia kia pera ona tikanga.

I runga i te mahinga i taua tu tikanga kua whakahengia noatia atu ra e nga tangata whaimatauranga, ko tona mutunga mai ano he raruraru. Na, ko nga mahi tini a te Paremete mai ano o te Ture o te tau 1873, i haere katoa ki te whakamana i nga paanga motuhake o ia tangata o ia tangata ki nga whenua o te iwi nui tonu, kihai nei i pera ta te Maori tikanga o mua—Ko te Ture Whakahaere Whenua Maori o te tau 1886, anake te Ture i rereke ona tikanga.

Ko te mahi tuatahi a te Kawanatanga i tahuri ai ki te whakarite kia motuhake nga paanga o ia tangata ki nga whenua o te iwi nui, ko tera i whakahuatia mai ra e te Penetone, a ko tona mutunga mai he whawhai roa i mate nui ai he tangata. Na ko te mutunga mai o to muri mahinga nei, he raruraru, he mate, he whakawa. E ki ana hoki nga kaikorero "he tino raruraru he rawa atu."

NGA HE I PUTA MAI I RUNGA I A TATOU TURE WHENUA MAORI.

Ka rima te kau nga tau o te timatanga mai o te kino o nga Ture Whenua Maori me nga Kooti Whenua Maori me te mau haere o te kino ki te kino rawa atu. I whakarerea nga tikanga hoko tawhito a nga iwi nui tonu. A whakaherea ana nga hoko i runga i nga huarahi ngaro, me nga tikanga hoko huna, a i runga i aua tu hoko whakaritea ana te mana o te tamaiti taurekareka ki te mana o tetahi o nga rangatira nunui o nga rangatira toa o te iwi a puare ana he huarahi e taea atu ai nga take ki nga whenua ra runga i te utu nohinohi noa iho. Heoi na he hokonga a etahi i a ratou hea ka noho ko te Pakeha a panaia ake nga Maori. He mea ano e tika ana nga tango a nga Pakeha he mea ano kahore i tika.